

Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ»
Tashkent Automobile and Road Technical College

ECOLOGICAL EDUCATION AND ECOLOGICAL CULTURE OF THE POPULATION

Materials of the VII international scientific conference
on February 25–26, 2019

Prague
2019

Ecological education and ecological culture of the population: materials of the VII international scientific conference on February 25–26, 2019. – Prague : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2019. –70 p. – ISBN 978-80-7526-374-2

ORGANISING COMMITTEE:

Dmitry V. Solokha, doctor of economics, professor, head of the chair of economics and management of Kiev National University of Culture and Arts.

Svetlana F. Marova, doctor of public administration, professor, head of the Department of Environmental Management of the Donetsk State Institute of Management.

Dina B. Kazantseva, candidate of psychological sciences, assistant professor in the criminal law department, Penza State University.

Khairulla Pulatov, candidate of technical sciences, assistant professor, head of department of industrial ecology of the Tashkent Institute of Chemical Technology.

Karim M. Nazarov, candidate of technical sciences, assistant professor of Tashkent Automobile and Road College.

Ilna G. Doroshina, candidate of psychological sciences, assistant professor, general director of SPC «Sociosphere».

Authors are responsible for the accuracy of cited publications, facts, figures, quotations, statistics, proper names and other information.

These Conference Proceedings combines materials of the conference – research papers and thesis reports of scientific workers and professors. It examines ecological education and ecological culture of the population. Some articles deal with modern crisis and ecological alternative of human development. A number of articles covered problem of ecological education. Some articles are devoted to issues of environmental protection. Authors are also interested in the interaction of living organisms with each other and with the environment.

UDC 502:37.03

ISBN 978-80-7526-374-2

© Vědecko vydavatelské centrum
«Sociosféra-CZ», 2019.
© Group of authors, 2019.

CONTENTS

I. ECOLOGIZATION OF HUMAN KNOWLEDGE AND ACTIVITY

Лебе Л. И.

Год экологии в России и отражение его итогов в сети Интернет5

Хомушку А. О.

Формирование экологической культуры населения Республики Тыва.....9

II. ECOLOGICAL IMPERATIVE AS A MORAL PHENOMENON

Averina A. E.

Environmental imperative as a moral phenomenon..... 12

Казакова И. В.

Человек и Природа..... 14

III. PROBLEM OF ECOLOGICAL EDUCATION

Ерстенюк О. М.

Эстетико-экологическое воспитание младших школьников
через природу как средство развития речи 17

Лысенко Л. М.

Формирование экологических знаний студентов вуза на основе
межпредметной интеграции 23

Андрянова Ю. М., Сергеева И. В., Мохонько Ю. М.

Экоквест – как средство экологического образования и воспитания 27

Сидорук А. Ю.

Основные направления эколого-просветительской деятельности
в национальном парке «Кенозерский» 30

Царик Л. П., Кузик І. Р.

Роль учнівської та студентської молоді у збереженні
зелених насаджень міста 33

Янковська Л. В., Новицька С. Р.

Підходи до вдосконалення загальношкільної екологічної освіти
та виховання 38

Библиографический список

1. Федеральный закон «Об особо охраняемых природных территориях» от 14.03.1995г. № 33-ФЗ [Электронный ресурс]. URL: <http://legalacts.ru/doc/federalnyi-zakon-ot-14031995-n-33-fz-ob/> (дата обращения 15.02.2019).
2. Громов Е.В. Экологическое просвещение, как фактор формирования экологической культуры // *Novaum.ru*. 2017. № 9. С.65 – 67.
3. Кенозерский национальный парк – обладатель премии имени Вернадского [электронный ресурс] // Кенозерский национальный парк: [сайт]. [20.12.2017] URL: <http://www.kenozero.ru/o-parke/materialy/novosti/kenozerskiy-natsionalnyu-park-obladatel-premii-imeni-vernadskogo/> (дата обращения: 18.02.2019).

РОЛЬ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ МІСТА

Л. П. Царик
І. Р. Кузик

*Доктор географічних наук, професор,
аспірант,
Тернопільський національний
педагогічний університет
ім. В. Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

Summary. The article describes the role of pupils and students in practical ecological measures landscaping of the city. The conceptual problems of school curricula of natural sciences, in relation to the problem of preservation of green zones of the city are determined. The role of youth in realization of ecological-lore projects «School arboretum», «Your native land», «The future of the forest in your hands» is highlighted. The prospects of attracting pupils, students, public organizations to environmental protection actions are outlined.

Keywords: green zone of the city; pupils; students; school arboretum; your native land.

Сучасні тенденції урбанізації супроводжуються, зростанням антропогенного тиску на урбоекосистеми та ущільненням міської забудови. Окрім органів місцевого самоврядування, в озелененні міста важливу роль відіграють громадські організації, учнівська та студентська молодь. Сьогодні молоде покоління виступає прогресивним інструментом різних змін, в тому числі екологічних. Студенти вищих навчальних закладів (ВНЗ), особливо природничих спеціальностей, можуть не тільки теоретично досліджувати стан зелених насаджень у населених пунктах, але і практично долучатися до різних акцій із закладки зелених зон. Школярі, в рамках вивчення уроків біології, екології, природознавства, географії та інших дисциплін теж повинні брати активну участь в озелененні міста. Тому визначення ролі студентів, учнів та просто небайдужих громадян в озелененні свого населеного пункту сьогодні є вкрай актуальним та потребує наукових дискусій.

Однією із складових мети Нової української школи (НУШ) є «виховання особистості до цивілізованої взаємодії з природою...». Важливою

компетентністю випускника НУШ повинна бути «екологічна грамотність та здорове життя», що включає вміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку [4]. Попри те, що у Концепції НУШ задекларовано виховання в школярів дбайливого ставлення до навколишнього середовища, жодних практичних заходів для цього не передбачено. В сучасній освіті багато предметів направлені на економічне, трудове, правове, естетичне, фізичне виховання учнів, тоді як екологічне чомусь опускається.

У Концепції екологічної освіти (2001 р.) [2] чітко вказано, що повинні знати і вміти діти у дошкільному віці, учні загальної середньої школи та студенти вищої школи. У загальноосвітніх навчальних закладах предмет Екологія читається в 11 класі та 10–11 класах природничого профілю. В окремих школах у молодших та середніх класах проходять уроки стійкого розвитку, які носять більш прикладний характер збереження довкілля. У вищій школі курс Екологія або Людина і навколишнє середовище входить до вибіркових навчальних дисциплін загальної підготовки і передбачений до викладання навчальними планами різних спеціальностей.

Попри те, що у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах читаються предмети екологічного спрямування, в програмах цих предметів не достатньо практичної складової, особливо щодо збереження та відновлення зелених зон. Навчальними програмами природничих предметів та практик в школах не передбачено участь школярів у закладці лісу, висаджуванні дерев на пришкільних ділянках чи створенні нових паркових зон у місті. Але тільки особиста участь учня у посадці дерева, куща або квітки, сприятиме вихованню дбайливого ставлення до природи.

Яскравий приклад озеленення міста учнями шкіл, можна спостерігати у м. Тернопіль, що на заході України. Враховуючи те, що загальний дефіцит зелених насаджень комплексної зеленої зони міста Тернопіль складає 3174,2 га, а за останні 23 роки коефіцієнт озеленення зменшився на 22,5 % [3], громадськість, учні, студенти і науковці розпочали самостійно озеленювати місто. За підтримки Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства [5], спільно із студентами-екологами Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка громадська організація «ЕКОАЛЬЯНС» започаткувала проект «Шкільний дендрарій». В рамках якого створено вже більше десяти дендраріїв, з унікальною дендрофлорою, на територіях загальноосвітніх навчальних закладів м. Тернопіль. В школах міста висаджено більше 2000 дерев та кущів, загальна площа озеленення становить близько 1,2 га.

Найбільш унікальним проектом є «Шкільний дендрарій на асфальті» у Тернопільському навчально-виховному комплексі «Школа-колегіум Патріарха Йосипа Сліпого», де дерева, кущі та квіти висаджено на заасфальтованій ділянці, яка вже кілька років не використовувалася (рис. 1).

Рис. 1. Підготовка місця під шкільний дендрарій

Внаслідок кропіткої роботи технічних працівників школи, громадських активістів, студентів вдалося підготувати територію до висадки. Спочатку ландшафтними дизайнерами було розграфлено територію перспективного дендрарію, потім за допомогою спеціальної техніки порізано та вивезено асфальтне покриття, привезено ґрунт і посадковий матеріал. І тільки після цього, спільними зусиллями учнів та студентів висаджено різні види дерев та кущів, серед яких: магонія пабдуболиста, туї шаровидні, форзиція звичайна, ялівець козацький, ялина канадська, гінґко білоба та інші види унікальної і типової флори. Урочисте відкриття дендрарію відбулося 11 квітня 2016 року (рис. 2).

Рис. 2. Сучасний вигляд шкільного дендрарію у ТНВК Школі-колегіум Патріарха Йосипа Сліпого, м. Тернопіль

Такі дендрологічні зелені зони при школах є багатофункціональними, оскільки сприяють покращенню природних умов, в яких проводять до 8 годин школярі. Вони виконують естетичну функцію – учні отримують багато позитивних емоцій від перебування на території дендрарію; навчальну – на уроках біології, природознавства чи екології діти можуть безпосередньо вивчати різні форми та види дендрофлори; виховну – учні та вчителі доглядають дендрарій, поливають і вирощують рослини.

Озеленення пришкільних ділянок продовжується і надалі, учні разом із студентами досаджують дерева і кущі у вже діючих дендраріях та започатковують створення нових. Практично що весни та осені члени громадської організації «ЕКОАЛЬЯНС» стараються закласти новий зелений куточок.

Реалізація таких проектів має важливе прикладне значення і вкотре доводить важливість учнівської і студентської молоді в озелененні міста. Практична складова проекту допомагає активізувати громадськість населених пунктів, збільшити рівень їх екологічної культури та свідомості, виховати гуманне ставлення до природи та започаткувати рух озеленення міста. У випадку озеленення пришкільних територій, формуються так звані «лабораторії природи» під відкритим небом, де учні зможуть проводити вільний час, а також вивчати практичну складову уроків біології, екології, природознавства, сталого розвитку. Міні зелені зони формують мікроклімат міста та створюють сприятливе середовище для навчання учнів. Фітонциди які виділяють хвойні породи шкільних дендраріїв позитивно впливають на стан здоров'я школярів та вчителів.

Іншим зразковим проектом який пропагує екологічну освіту та виховання на теренах Тернопільщини є обласний еколого-краєзнавчий проект «Твій рідний край» [7], започаткований у 2000 році кафедрою геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін ТНПУ ім. В.Гнатюка. Сьогодні цей проект офіційно курує Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної освіти. За останні майже 20 років реалізації проекту «Твій рідний край», на фінальній його частині було заслухано понад 300 різнопланових робіт дослідницького та прикладного характеру [7, с. 4]. Представлені роботи у своїй більшості стосувалися вивчення ландшафтного і біотичного різноманіття, місць зростання червонокнижних видів рослин, перспектив створення нових заповідних об'єктів, малих річок, ставків, лісів та зелених зон міст.

Молоде покоління студентів долучається до більш масштабних проектів озеленення міста та приміської зони. Зокрема, за 2018 рік студенти спеціальності Екологія Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка за підтримки лісівників області заклали близько 1 га нових лісових масивів в околицях м. Тернопіль. Студенти разом із викладачами в рамках акції «Майбутнє лісу у твоїх руках»: взяли участь у висадці горіха чорного та ялини європейської [1].

Таким чином, студенти-екологи доводять, що окрім теоретичних досліджень, вони практично долучаються до акції з озеленення населених пунктів. Адже еколог, це в першу чергу практик природоохоронної діяльності. Навички та вміння (технологія висадки), які студенти отримують під час подібних акцій високо ціняться перспективними роботодавцями – управліннями екології та природних ресурсів, екологічною інспекцією, лісовими господарствами, органами місцевого самоврядування населених пунктів та об'єднаних територіальних громад.

Отож, сучасна природоцентрична філософія виховання молодого покоління зумовлює необхідність не тільки теоретичної, але і практичної підготовки школярів та студентів. Молодь різних регіонів України відіграє важливу роль в реалізації природоохоронних ініціатив у населених пунктах, адміністративних районах та областях. Яскравими прикладами формування екологічної свідомості учнівської та студентської молоді є еколого-краєзнавчі проекти «Шкільний дендрарій», «Твій рідний край», «Майбутнє лісу у твоїх руках» та інші. Зокрема, проект «Шкільний дендрарій» (м. Тернопіль) передбачає участь учнів, студентів, науковців, громадськість в озеленення шкільних подвір'їв, створенні унікальних «лабораторій природи» під відкритим небом. Реалізація подібних ініціатив не лише сприяє екологічному вихованню молоді, але і формує особистісне середовище індивідуума, як патріота, краєзнавця та просто любителя природи.

Бібліографічний список

1. Каплун І.Г. Значення акції «Майбутнє лісу у твоїх руках» для екологічного просвітництва та виховання // Матеріали звітної конференції викладачів, аспірантів магістрантів, студентів кафедри геоекології та методики викладання екологічних дисциплін та НДЛ «Моделювання еколого-географічних систем». – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2018. – С. 56-64.
2. Концепція екологічної освіти України. Рішення колегії міністерства освіти і науки України від 20.12.2001 р. №13/6-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show> (дата звернення 22.01.2019 р.).
3. Кузик І. До проблеми комплексного озеленення міста Тернополя // Сучасні екологічні проблеми урбанізованих територій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2018 р., м. Житомир). Збірник тез. – Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2018. – С. 31-34.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. Київ: МОН, 2016. – 40 с.
5. Тернопільське обласне управління лісового та мисливського господарства. Офіційний сайт. URL: ternopillia.gov.ua (дата звернення 05.02.2019 р.)
6. Царик Л.П., Філь О.Г. Громадський проект «Шкільний дендрарій» на теренах загальноосвітніх закладів м. Тернополя // Соціально-екологічна роль заповідних дендропарків України. Збірка наукових статей. Полтава: Дивосвіт, 2015. – С.140-142.
7. Царик Л.П., Вітенко І.М., Янковська Л.В. Еколого-краєзнавчий проект «Твій рідний край»: роль і значення у формуванні екологічної свідомості школярів. Посібник. – Тернопіль: ТНПУ, 2018. – 52 с.